

ЧИ СПРИЯЄ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ЦІЙ СФЕРІ?

Е.Г. Бойченко

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри господарського права і процесу, кандидат юридичних наук*

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД) спрямовується на захист економічних інтересів України, прав і законних інтересів суб'єктів ЗЕД, створення рівних умов для розвитку усіх видів підприємництва у сфері зовнішньоекономічних відносин та використання суб'єктами ЗЕД доходів та інвестицій, заохочення конкуренції обмеження монополізму суб'єктів господарювання у сфері ЗЕД [1, ст. 8].

Одним із інструментів нетарифного регулювання ЗЕД в Українській державі є встановлення різних правових режимів для взаємин національних суб'єктів ЗЕД та іноземних суб'єктів господарювання, що діють на території України. Що стосується останніх, то у відповідності до ст. 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» на території України запроваджуються такі правові режими для іноземних суб'єктів господарської діяльності:

- національний режим, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав та обов'язків не менший, ніж суб'єкти господарської діяльності України;
- режим найбільшого сприяння, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав, преференцій та пільг щодо мит, податків та зборів, якими користується та/або буде користуватися іноземний суб'єкт господарської діяльності будь-якої іншої держави, якій надано згаданий режим (за винятком випадків, коли зазначені мита, податки, збори та пільги по них встановлюються в рамках спеціального режиму). Режим найбільшого сприяння надається на основі взаємної угоди суб'єктам господарської діяльності інших держав згідно з відповідними договорами України та застосовується у сфері зовнішньої торгівлі;

– спеціальний режим, який застосовується до територій спеціальних економічних зон, а також до територій митних союзів, до яких входить Україна, і в разі встановлення будь-якого спеціального режиму згідно з міжнародними договорами за участю України [1, ст. 7].

Під час встановлення національного режиму та режиму найбільшого сприяння відбувається порівняння з правовим режимом, який визначено для національних суб'єктів у даній сфері господарської діяльності. При наданні режиму найбільшого сприяння відбувається порівняння між правовими режимами, які надані у даній державі господарюючим суб'єктам різної державної приналежності [2, с. 127].

Україна як член ООН повинна надавати режим найбільшого сприяння економічно розвиненим країнам та тим, що розвиваються, згідно із переліком, зафіксованим цією міжнародною організацією [3, ст. 26]. На сьогоднішній день цей перелік включає близько 175 країн світу.

Крім того, Україна є членом Світової організації торгівлі (далі – СОТ). Згідно з вищезгаданим Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» в Україні для товарів, що імпортуються з держав – членів СОТ запроваджуються особливі правові режими, які, по суті, представляють собою мікс вищевказаних режимів, спрямованих на забезпечення безумовної переваги, привілеїв чи імунітету товару, який походить із території держав – членів СОТ (так саме як із держав, для яких Україною надано режим найбільшого сприяння), у порівнянні з аналогічним товаром, який походить з іншої країни, а також товаром українського походження. В останньому випадку йдеться про розповсюдження національного режиму щодо податків, зборів установлюваних законами й іншими нормативно-правовими актами, правил та вимог до внутрішнього продажу, пропозиції до продажу, купівлі, транспортування, розподілу або використання товарів, тощо, на товари з країн – членів СОТ.

Слід зазначити, що такий підхід української влади щонайменше викликає запитання стосовно доцільності запровадження таких режимів у країні, де економічний стан знаходиться на низькому рівні, а власні підприємства замість одержання державної підтримки вимушені приймати участь у жорсткій конкурентній боротьбі з

представниками розвинених країн, з майже прогнозованою поразкою в ній. Адже юридично рівні умови просування продукції на певному ринку не означають рівність економічних можливостей в цьому, якими володіють господарюючі суб'єкти розвинених (тобто економічно потужних) країн та країн, економіка яких знаходиться у стані розвитку.

Безоглядна лібералізація зовнішньоторговельної політики в умовах слабкої економіки України, відкритість доступу імпорتنій продукції для внутрішнього споживача згідно умов чисельних договорів про вільну торгівлю та законодавства України, загрожує зникненню не тільки робочих місць всередині нашої країни, зменшення заробітних плат, але й гальмуванням економічного розвитку української економіки і, навіть, знищенню цілих галузей національної економіки (деревообробна, хімічна, сільськогосподарська, підгалузі легкої промисловості та ін.). Так, фактична відсутність державного протекціонізму для власних товаровиробників, у т.ч. через відсутність суттєвих митних бар'єрів для імпоротної продукції та послуг, що надходять з економічно розвинених країн (у т.ч. країн Євросоюзу), поряд із відсутністю реальної державної підтримки (фінансової, організаційної, правової тощо) національних виробничих підприємств, досліджувальних інституцій, зводять на нівець проголошену ст. 8 Закону України «Про ЗЕД» економічну мету державного регулювання цього виду діяльності.

По суті, Українська держава, через низку зобов'язань щодо вільної торгівлі та сприяння доступу імпорتنій продукції на внутрішні ринки, що виникли в неї через членство в СОТ, фінансові запозичення з МВФ, чисельні двосторонні угоди про вільну торгівлю та іноземні інвестиції, суттєво обмежується в фактичній можливості користуватися інструментами економічної політики протекціонізму (субсидування, дотування власних суб'єктів господарювання, що можуть складати конкуренцію іноземним підприємствам у відповідних секторах економіки) та адміністративного регулювання (тарифного та нетарифного характеру). Розповсюдження національного режиму оподаткування, митних зборів на імпорتنі товари і послуги призводить і до зменшення надходжень до Державного бюджету країни. А митні платежі є найлегшими для стягнення у країнах з недосконалими можливостями по збору внутрішніх податків та, відповідно, значним підсиленням уря-

дових доходів в неможливих та значній мірою соціально залежних країнах, до числа яких належить і Україна.

Таким чином, при формальній рівності прав та обов'язків суб'єктів ЗЕД щодо ведення вільної торгівлі, ті з них, що є резидентами економічно слабкої країни, за влучною алегорією, запропонованої південнокорейським економістом Х.Д.Чангом, подібні членам футбольної команди, яка грає проти своїх суперників на нахиленому футбольному полі: перші постійно вимушені вести свої «атаки» проти конкурентів з економічно потужних країн знизу до гори [4, с. 165]. Вочевидь, що економічні можливості в таких умовах рівними визнаватися не можуть, а законодавство України у цій сфері, на жаль, вирівнюванню ситуації ніяк не сприяє.

Література

1. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991р. №959-ХІІ // ВВР України. – 1991. – №29. – Ст. 377.
2. Юрченко С.М. Теоретичні засади адміністративно-правового регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності / С.М. Юрченко // Сучасні питання економіки і права. – 2011. – Вип. 1. – С. 125-130.
3. Хартія економічних прав та обов'язків держав: прийнята ГА ООН 12.XII.1974. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_077
4. Чанг, Ха-Джун. Недобрые самаритяне: Миф о свободе торговли и тайная история капитализма / Х.Д.Чанг // Неавторизованный перевод: творческая группа под рук. Бьёрна Олафссона (Bjorn Olafsson). – 2008. – 169 с.